

Галина САВЧИН,

orcid.org/0000-0002-0973-4014

*старший викладач кафедри вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Львівська область, Україна) galsavchyn@gmail.com*

КОПІЮВАННЯ ЯК МЕТОД ОВОЛОДІННЯ ХУДОЖНЬОЮ МАЙСТЕРНІСТЮ

У статті актуалізується проблема використання копіювання як традиційного методу оволодіння художньою майстерністю в галузі художньої освіти. Обґрунтована необхідність освоєння художньої спадщини майстрів образотворчого мистецтва минулого та сьогодення для оволодіння професійними компетентностями та розвитку творчих здібностей. Розкрито сутність поняття «копія» в образотворчому мистецтві. Висвітлено різні способи класифікацій основних видів копій. Проаналізована історія використання копіювання як методу навчання в художній освіті. Висвітлено дидактичне значення залучення копіювання в сучасний освітній процес за умов наявності свідомого аналітичного та цілеспрямованого підходу до роботи з художнім твором. Констатовано, що аналітичне копіювання збагачує та розширює теоретичну обізнаність учнів, підвищують рівень їхньої образотворчої грамотності та компетентності у питаннях художньо-творчої практики в цілому. Зазначено, що сучасна академічна художня освіта може збагатитися та покращитися шляхом активного використання копіювання як методу навчання, що сприятиме освоєнню досвіду попередніх поколінь мистецьких майстрів та значно вдосконалив навчальний процес, враховуючи сучасні можливості технологій. Наголошено, що копіювання – один з ефективних методів оволодіння художньою майстерністю, проте його слід застосовувати дозовано, поряд з натурною роботою та підбирати завдання, виходячи з освітніх завдань, що залежать від навчального процесу, від особливостей підготовки майбутніх художників. Зазначено, що аналітичне копіювання – обов'язковий підготовчий ступінь для оволодіння основами образотворчого мистецтва та власного творчого розвитку. Розкрита необхідність розробки методики копіювання мистецьких творів, яка б ґрунтувалась на систематизації знань у галузі художньої освіти та її адаптації до сучасної системи підготовки художників.

Ключові слова: образотворче мистецтво, мистецька освіта, художня майстерність, копіювання.

Galyna SAVCHYN,

orcid.org/0000-0002-0973-4014,

*Senior Lecturer at the Department of Vocal and Choral, Choreographic and Visual Arts
Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University
(Drohobych, Lviv region, Ukraine) galsavchyn@gmail.com*

COPYING AS A METHOD OF MASTERING ARTISTIC SKILLS

The article updates the problem of using copying as a traditional method of mastering artistic skill in the field of art education. The necessity of mastering the artistic heritage of the masters of fine arts of the past and present is well-founded in order to master professional competences and develop creative abilities. The essence of the concept of «copy» in fine art is revealed. Various methods of classification of the main types of copies are highlighted. The history of the use of copying as a teaching method in art education is analyzed. The didactic significance of the involvement of copying in the modern educational process is highlighted, provided there is a conscious analytical and purposeful approach to work with an artistic work. It has been established that analytical copying enriches and expands students' theoretical knowledge, increases the level of their visual literacy and competence in matters of artistic and creative practice as a whole. It is noted that modern academic art education can be enriched and improved through the active use of copying as a teaching method, which will contribute to mastering the experience of previous generations of artistic masters and significantly improve the educational process, taking into account modern technological capabilities. It is emphasized that copying is one of the effective methods of mastering artistic skills, but it should be used in moderation, along with live work, and tasks should be selected based on specific tasks that depend on the specific situation in the educational process, on the specific features of the training of future artists. Analytical copying is a mandatory preparatory degree for mastering the basics of fine art and personal creative development. The need to develop a method of copying works of art, which would be based on the systematization of knowledge in the field of art education and its adaptation to the modern system of training artists, was revealed.

Key words: fine arts, art education, artistic skill, copying.

Постановка проблеми. У сучасному українському суспільстві мистецька освіта відіграє визначну роль, адже безперечно вона є фундаментом культури, зберігає та примножує цінності, естетичні ідеали українського народу, допомагає особистості відкривати та розвинути творчий потенціал. Відповідно освітній процес в цій галузі потребує удосконалення змісту, аналізу теоретичних і практичних основ викладання образотворчого мистецтва, вивчення традиційних форм і методів навчання та розробку методик, які враховують сучасні наукові досягнення у сфері психології, естетики та педагогіки.

Для виконання поставлених задач потрібний досить значний обсяг знань умінь, навичок та компетентностей майбутніх художників. Сучасна художня освіта спрямована на розвиток в добувачів вмінь пізнавати довкілля та творчо відтворювати його в художніх образах, засвоєння знань з історії мистецтва і формування високих моральних цінностей.

Значна частина виконання цих вимог здійснюється через освітні програми, де важливу роль відіграє копіювання як складова освітнього процесу та традиційний метод оволодіння художньою майстерністю.

У зв'язку з цим виникає необхідність теоретичного обґрунтування та розроблення методики копіювання в системі підготовки майбутніх художників, адже у теорії та практиці копіювання творів мистецтва міститься обсяг знань, які потрібні здобувачам художньої освіти. Цілком погоджуємось із твердженням Носаченко Т.: «Метод поетапного формування живописної майстерності – це послідовний розвиток творчої активності, інтуїції та уяви студентів. Зазначені вище методи доцільно закладати в основу розробки навчальної програми з живопису з урахуванням таких дидактичних принципів: копіювання як основи навчання живопису на початковому етапі...» (Носаченко, 2019: 110).

Метод копіювання мистецьких творів є частиною навчальних програм в країнах з багатою історією та традиціями у мистецтві, таких як Італія, Франція, Іспанія, Нідерланди, Швейцарія, Японії, Канада та ін. (Mortazavi Homeira, 2001).

Варто зауважити, що сьогодні в українській художній освіті копіювання рідко включається до навчального процесу. Зберігаючи прихильність методам побудови реалістичного зображення, освітній процес переважно спрямований на освоєння рисунку та живопису засобами роботи з натури. Цей підхід доцільний як базовий, але сьогодні форми образотворчої діяльності здобувачів художньої освіти потребують розширення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дають можливість стверджувати, що проблемі використання в художній освіті копіювання як методу навчання присвячено незначну кількість праць українських дослідників.

Науково-методичну основу дослідження склали праці у галузі мистецької педагогіки Кучми Н., Смичковської О., Мунтян С., Добрянського К. та ін.

В роботі Кучми Н. висвітлено копіювання як складову компетентностей майбутніх художників та розкрито його роль в освітньому процесі. Особливу увагу дослідниці приділила копіюванню творів сакрального мистецтва (Кучма, 2021). Дослідження Добрянського К. присвячено проблемі копіювання рисунків відомих митців у вищих закладах освіти мистецького спрямування та наводить приклади інтерпретування творів графічного мистецтва (Добрянський, 2015). В укладеному посібнику Смичковської О. та Мунтян С. висвітлено сутність поняття «копія» та розкрито вимоги до копіювання мистецького твору (Смичковська, 2020).

Недостатня вивченість ролі та місця копіювання в сучасній художній освіті та відсутність науково обґрунтованих методичних розробок підтверджують актуальність даної проблеми.

Мета статті полягає у висвітленні копіювання як традиційного методу оволодіння художньою майстерністю.

Виклад основного матеріалу. Оволодіння професійною художньою майстерністю та розвиток творчих здібностей неможливі без освоєння художньої спадщини майстрів образотворчого мистецтва минулого та сьогодення.

Одним з дієвих методів вивчення художніх творів та розвитку власних образотворчих здібностей є копіювання.

Копія (від лат. *copia* – велика кількість) в образотворчому мистецтві означає детальне відтворення художнього твору, «це точне відтворення оригінального (наявного в єдиному екземплярі) твору мистецтва з метою розкриття авторських композиційних засобів, художньої манери та його художньої техніки» (Серих, 2020: 28).

Існує декілька класифікацій копій:

- **навчальне копіювання, механічне копіювання** (створення репродукції), **авторська копія** або повторення композиції.

- **повторена копія** (точна копія виконана автором), **репліка** (копія виконана автором зі зміненням розміру), **власне копія** (виконана без участі автора); **зменшена копія** (Смичковська, 2020: 12);

• **автентична** (виконана з оригіналу з корекцією розмірів), **вільна** (виконана з репродукції із власною інтерпретацією оригіналу), **копілятивна** (копія з доповненням візуальними образами на основі використання творчих прийомів таких як цитування, інтерпретації, стилізації, трансформації тощо) (Чирва, 2021: 11).

Сутність копіювання полягає у ґрунтовному вивченні художнього твору та авторських технічних прийомів використання образотворчих засобів і матеріалів.

Копіювання як метод навчання художників застосовувався ще за часів Давнього Єгипту, Античності та Стародавнього Риму. В епоху Середньовіччя копіювання стало основним методом оволодіння художньою майстерністю. Численні згадки про користь копіювання є в трактатах великих майстрів епохи Відродження: Ченніно Ченніні, Леонардо да Вінчі, Джорджо Вазарі. У XVI–XVIII ст. метод копіювання міцно увійшов у підготовку художників усіх європейських академій на початковому етапі навчання. Активно використовувався він і на теренах України у малярських школах (Гнатюк, 2017). Проте, починаючи з XIX ст., копіювання як метод поступово витіснився з навчальної практики через виявлення його негативних наслідків, таких як манірність, ідеалізація та втрата творчої активності, які виникали внаслідок бездумного сліпого наслідування без аналітичної основи, спрямованої на вивчення методів та прийомів образотворчої діяльності.

Однак, незважаючи на критичне ставлення до цього методу навчання, на думку багатьох викладачів копіювання має велике дидактичне значення за наявності свідомого та цілеспрямованого підходу до роботи з художнім твором. У процесі навчання копіювання має ґрунтуватися на аналізі та розумінні, що дає змогу говорити про його аналітичний характер. М. Бойчук слушно стверджував: «Без розуміння і вивчення віками набутої спадщини, не можна творити нового! Бо як же здобудемо будучину, коли не виростемо з минулого?» (Бенюк, 2015: 25).

Сучасні українські художники та методисти відзначають важливість використання копіювання в процесі оволодіння художньою майстерністю: «виконання різних за складністю навчальних і творчих завдань можливо за умов свідомого й активного підходу студентів до засвоєння навчального матеріалу. Комплекс практичних самостійних завдань включає процес копіювання, який можна розглядати, як лабораторію творчого досвіду та творчих експериментів щодо інтерпретації, стилізації, трансформації худож-

нього образу» (Чирва, 2021: 6), «рисункова копія, окрім беззаперечних переваг навчально-технічного штибу, значущість яких годі переоцінити, та супутніх їм можливостей, дає студентові момент екзистенційно-творчого вибору, спертого на його достеменний творчий потенціал – а також на традиції української художньої педагогіки, яка наповняла на «постійному знайомстві та посиленому ознайомленні з кращими творами старих та нових майстрів» (Добрянський, 2015: 56).

Сучасну академічну художню освіту можна збагатити та покращити шляхом використання копіювання як методу навчання, що сприятиме освоєнню досвіду попередніх поколінь митецьких майстрів та значно вдосконалим навчальний процес, враховуючи сучасні можливості технологій.

Метод копіювання відкриває великі можливості для вивчення особливостей створення художнього твору на основі вивчення принципів формоутворення, визначення функціональної значущості образотворчих засобів і прийомів побудови художньої форми. Вивчення композиційно-змістових, об'ємно-пластичних, кольорофактурних, світлотіньових характеристик мистецького твору дозволяє дослідити весь комплекс образотворчих компонентів твору та художньо-творчі прийоми роботи митця. М. Бойчук рекомендував не лише копіювати, а «переробляти зразки давніх культур, аналізуючи їх; знаходити у будь-якому мистецькому явищі типові закономірності, закони побудови, характер ритму ... зв'язок основних елементів твору, відкриваючи закони його композиційної побудови, прочитати безліч премудростей, яких не дадуть цілі томи теорій» (Кучма, 2021: 146).

Пріоритет, безперечно, слід надавати роботі з оригіналом твору. Це створює не лише особливий емоційний настрій, а дозволяє вивчити особливості основи (полотна, ґрунту) живопису, фактуру, колорит, оптичні властивості фарб та технічні прийоми роботи митця.

Аналітичне копіювання сприяє вирішенню різноманітних завдань залежно від навчальної дисципліни. У межах рисунку під час аналітичного копіювання здійснюється аналіз лінійно-конструктивної будови форми, вивчення закономірностей світлотіньової градації, дослідження тональних відносин у вирішенні просторових завдань, поглиблення знань з перспективи та пластичної анатомії, освоєння способів передачі матеріальності предметів, оволодіння новими техніками та прийомами образного вираження, вивчення методів виконання рисунку. При виконанні копії на заняттях з живопису поглиблюються вміння передачі

об'ємності форми кольором, гармонізації колірних відносин, розкриття семантики кольору, відтворення фактури, вивчення нових технік та властивостей живописних матеріалів. На заняттях з композиції слід досліджувати принципи композиційної побудови, засоби та прийоми відтворення художнього образу, способи та методи роботи над художнім твором.

Ефективність використання копіювання як методу навчання проявляється не тільки у вдосконаленні образотворчих умінь учнів, а й у розвитку в них уявлення про критерії художньої майстерності та залучення їх до справжнього мистецтва, розвиває вміння розрізняти та аналізувати своєрідність жанрових, стилістичних рис різних митців, виховує естетичний смак. Відповідно відбір творів для копіювання є важливою дидактичною умовою навчального процесу.

Слід наголосити, що копіювання – один з ефективних методів оволодіння художньої майстерності, проте його слід застосовувати дозвано, поряд з натурною роботою та підбирати завдання, виходячи з конкретних завдань, що залежать від конкретної ситуації в навчальному процесі, від конкретних особливостей підготовки майбутніх художників. Аналітичне копіювання – обов'язковий підготовчий ступінь для оволодіння основами образотворчого мистецтва та власного творчого розвитку. Наша позиція корелюється із думкою дослідників: «Копіювання можна розглядати як лабораторію творчого досвіду, як одну з необхідних сторін розвитку потенційних можливостей, як одну з природних граней професійної компетенції» (Смичковська, 2020: 14).

На жаль, нині не існує науково обґрунтованої методики копіювання, розробленої спеціально для процесу навчання художника-педагога. В основі цієї проблеми лежить широкий культурно-історичний контекст образотворчого мистецтва, що включає знання про техніки та технології образотворчого мистецтва, історію образотворчого мистецтва, а також мистецьку педагогіку та психологію.

Висновки. Копіювання – практичний шлях вивчення художнього досвіду митців та майстерного оволодіння образотворчими техніками й технологіями.

Застосування його в художній освіті має давню історію та демонструє високий навчальний потенціал, адже створює міцну базу для власного творчого розвитку.

Хочемо наголосити, що копіювання – це один із методів оволодіння художньої майстерності. Він має ґрунтуватися на аналізі та аналітичному підході та застосовуватися в комплексі з іншими навчальними методами.

Функціональна багатоплановість методу копіювання дозволяє ефективно використовувати його за умов диференціації цілей та навчальних завдань з урахуванням вікових особливостей учнів та їх рівня підготовки.

Навчання технічним прийомам та стилю образотворення на основі копіювання мистецького твору допомагає учням вивчити художні прийоми та властивості образотворчих матеріалів.

Під час виконання завдань з копіювання поєднуються знання із різних навчальних дисциплін, що дозволяє розглядати різні аспекти рисунку, живопису та композиції як цілісний навчально-творчий процес.

В навчальному процесі вчителю слід орієнтуватися на високоякісні твори мистецтва, ефективно контролювати та регулювати процес, навчити виявляти характерні особливості різних художніх шкіл та напрямів, а також розвивати в учнів уявлення про критерії художньої майстерності.

Отже, можна констатувати, що аналітичне копіювання збагачує та розширює теоретичну обізнаність учнів, підвищують рівень їхньої образотворчої грамотності та компетентності у питаннях художньо-творчої практики в цілому.

Сьогодні виникає потреба у розробці методики виконання копій мистецьких творів на основі систематизації знань в галузі копіювання та адаптація цих знань до наявної системи підготовки художника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бенюк О. Б. Художньо-естетична концепція школи бойчукістів. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2015. Вип. 6. С. 22–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprfc_2015_6_7.
2. Гнатюк М. В. Образотворче і декоративно-прикладне мистецтво: теорія і методика навчання. Ч. 2. Івано-Франківськ, 2017. 246 с.
3. Добрянський К. Копіювання рисунків класичних майстрів як метод викладання у вищому навчальному закладі. *Українська академія мистецтва*. 2015. Вип. 24. С. 52–58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uam_2015_24_8.
4. Живопис : навч. посібник / О. Ч. Чирва та ін. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 149 с.
5. Кучма Н. І. Роль сакрального мистецтва у формуванні копіювальних умінь майбутніх художників. *Молодий вчений*. 2021. № 12 (100). С. 145–148. URL: <https://molodyvchenyi.ua/index.php/journal/issue/view/37>

6. Носаченко Т., Гейбатова Е. Вивчення особливостей сучасного живопису в професійній підготовці майбутнього вчителя як педагогічна проблема. *Humanitarium*. 2019. Вип 44. №2 С. 106–114. URL: <https://humanitarium.com.ua/index.php/hum/issue/view/33/44-2-pdf>

7. Серих Л. В., Чуркіна В. Г., Мельник С. А. Мистецтво. Ілюстрований довідник. Харків: Вид-во «Ранок», 2020. 128 с.

8. Смичковська О. М., Мунтян С. Д. Методичні рекомендації до дисципліни «Теорія та практика живопису» для самостійної роботи здобувачів вищої освіти 1 року навчання ОС «Бакалавр» спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація». Хроматична композиція. Частина 2. «Копіювання та стилізація натюр-морту»: Практичні завдання для самостійної роботи з теоретичними поясненнями. Одеса, 2020. 30 с.

9. Mortazavi Homeira. Effectiveness of copying as a teaching method for adult novice learners of drawing : a study of students' perceptions. *Masters thesis*, Concordia University. 2001. URL: <https://spectrum.library.concordia.ca/id/eprint/1586/>

REFERENCES

1. Beniuk O. B. (2015) Khudozhno-estetychna kontsepsiia shkoly boichukistiv. [The artistic and aesthetic concept of the Boychukist school]. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii – Current Problems of Philosophy and Sociology*. 6. 22–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprfc_2015_6_7 [in Ukrainian].

2. Hnatiuk M. V. (2017) *Obrazotvorche i dekorativno-prykladne mystetstvo: teoriia i metodyka navchannia*. [Fine and decorative and applied arts: theory and teaching methods]. Ch. 2. Ivano-Frankivsk. 246 s. [in Ukrainian].

3. Dobrianskyi K. (2015) Копіювання rysunkiv klasychnykh maistriv yak metod vykladannia u vyshchomu navchalnomu zakladi. [Copying the drawings of classical masters as a teaching method in a higher educational institution]. *Ukrainska akademiia mystetstva*. 24. 52–58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uam_2015_24_8. [in Ukrainian].

4. *Zhyvopys : navch. posibnyk [Painting: study guide]* / O. Ch. Chyryva ta in.. Kharkiv : KhNUMH im. O. M. Beketova, 2021. 149 s. [in Ukrainian].

5. Kuchma N. I. (2021). Rol sakralnoho mystetstva u formuvanni kopiiivalnykh umin maibutnykh khudozhnykiv [The role of sacred art in the formation of copying skills of future artists]. *Molodyi vchenyi – Young Scientist*. 12 (100). 145–148. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/issue/view/37> [in Ukrainian].

6. Nosachenko T., Heibatova E. (2019) *Vyvchennia osoblyvosti suchasnoho zhyvopysu v profesiinii pidhotovtsi maibutnoho vchytelia yak pedahohichna problema*. [The study of the features of modern painting in the professional training of future teachers as a pedagogical problem.]. *Humanitarium*. 44. №2 106–114. URL: <https://humanitarium.com.ua/index.php/hum/issue/view/33/44-2-pdf> [in Ukrainian].

7. Sierykh L. V., Churkina V. H., Melnyk S. A. (2020) *Mystetstvo. Iliustrovanyi dovidnyk*. [Art. Illustrated guide]. Kharkiv: Vyd-vo «Ranok». 128 s. [in Ukrainian].

8. Smychkovska O. M., Muntian S. D. (2020) *Metodychni rekomendatsii do dystsypliny «Teoriia ta praktyka zhyvopysu» dlia samostiinoi roboty zdobuvachiv vyshchoi osvity 1 roku navchannia OS «Bakalavr» spetsialnosti 023 «Obrazotvorche mystetstvo, dekorativne mystetstvo, restavratsiia»*. *Khromatychna kompozytsiia. Chastyna 2. «Kopiiuvannia ta stylizatsiia natiurmortu»: Praktychni zavdannia dlia samostiinoi roboty z teoretychnymy poiasnenniamy*. Odessa. 30 s. [in Ukrainian]

9. Mortazavi Homeira (2001) Effectiveness of copying as a teaching method for adult novice learners of drawing : a study of students' perceptions. *Masters thesis*, Concordia University. URL: <https://spectrum.library.concordia.ca/id/eprint/1586/>